

Pilgrimsvandra i Ljungskile församling

Tog jag morgonrodnadens vingar,
gick jag till vila ytterst i havet,
skulle du, Gud, nå mig även där
och gripa mig med din hand.

Packa din ryggsäck, sätt på dig vandringskängorna och ge dig ut på vandring i det slående vackra och omväxlande landskapet i Ljungskile församling. Böljande åkrar och ängar, djupa skogar, berg och fjäll och ett kustlandskap med ett skimrande blått hav.

På en pilgrimsvandring kan du få en ny blick för allt det som finns runt dig, det invanda.

En pilgrimsvandring bjuder också in till att göra en inre resa. Kanske som i den vackra Psaltarversen ovan, en hälsning från tretusen år tillbaka. Något att meditera över här och nu.

Herre, visa mig din väg
- och gör mig villig att följa den.
Vådligt är att dröja
- och farligt att gå vidare.
Så uppfyll då min längtan
och visa mig vägen.

Birgittas bön

Heliga Birgitta (Birgersdotter) 1303 - 1373
Europas skyddshelgon

Välkommen till Ljungskile församling på pilgrimsvandring. Sju mil led finns nu utmärkt i ett ledssystem från norr till söder, från väster till öster. Våra leder knyter också an till andra leder, som bär vidare mot Nidaros och Santiago de Compostela.

Välkommen ut på vandring!

Pilgrimsgruppen Nutida Pilgrimer
Ljungskile församling

Innehåll:

- 2. Introduktion
- 4. Översiktskarta
- 6. Resteröd - Ljung med karta
- 10. Resteröd - Forshälla med karta
- 14. Resteröd - Åh med karta
- 18. Åh - Gustavsberg med karta
- 22. Ljung - Grinneröd med karta
- 26. Grinneröd - Hjärtum med karta
- 30. Pilgrim nu och då
- 32. Nutida Pilgrimer

Resteröd - Ljung

I Resteröds kyrka har människor firat gudstjänst sedan 1100-talet, den tunga dopfunten i täljsten med sina två drakar är daterad till ca 1090.

Så här byggdes de allra första kyrkorna, med en mäktig valvbåge. Generationer har därefter satt sin prägel på kyrkan - predikstolen, bänkraderna, brudstolen och målningarna i tak.

Kom till mig alla ni som är tyngda
av bördor, jag skall skänka er vila

Så står det på altartavlan, passande för pilgrimer och andra.

Pilgrimsleden, 9 km via Ulvesund, 8 km via Rävhoggen:

Den gamla kyrkstigen går från Resteröds kyrka mot Ljungskile. Den slingrar sig genom åkerlandskapet, in i lite gles skog för att komma fram till havet via fd Restenässkolan. Här erbjuds två alternativ. En led går till Ulvesund med handelsträdgård med café och med badmöjligheter på Ulvön. Leden fortsätter längs stranden, man kan se tvärs över viken mot Lyckorna och in över samhället. Borta vid horisonten finns Orust. Den andra leden når havet vid starten av strandpromenaden längs med motorvägen. En sällsam upplevelse med bilarnas hastighet kontra din egen pilgrimstakt.

Väl framme vid Ljungs nya kyrka finns två val.

Antingen fortsättning längs strandpromenaden genom den anrika gamla badorten Lyckorna.

Eller ta vägen genom den rofyllda kyrkogården, gå upp till minneslunden med sin vidunderliga utsikt. Gör gärna en avstickare till Ljungs gamla kyrka, utnämnd till pilgrimskyrka. Återvänd till leden längs havet.

Vi tackar dig Gud, för
att vi får finnas här och nu.
Generationer före oss har
kommit hit för att tillbe dig.

Unga och gamla, har precis
som vi, kommit hit med
sin glädje och sin sorg,
sina livsfunderingar
och sin lovsång.

Ge oss nu kraft att gå vidare på
vår vandring.

Resteröd - Ljung 9 km
(via Rävehogen 8 km)

- märkt led
- anslutande leder
- fin rastplats

0 500 1000 m

8

9

Ljungs g:a kyrka

Ljungs kyrka

Ljungskile

Restenäs

Strandskogen

Resteröd

Resteröd - Forshälla

Forshälla kyrka byggdes 1855 i nyklassicistisk stil och ersatte då en gammal medeltidskyrka från 1100-talet. På artonhundratalet ville man finna platser för sina kyrkor som syntes vida kring. I Forshälla passade det extra bra, då medeltidskyrkan redan var placerad så.

En vackert belägen kyrka en bra bit upp på sydsidan av Forshälladalen där odlingsmarken övergår i skog och berg.

Altaruppsatsen är i barockstil från 1670. Kyrkklockan, lillklockan, från 1200-talet är en av Bohusläns tre äldsta. Dopfunten är troligen från 1700-talet medan predikstolens skulpturala utsmyckningar från 1953 är utförda av bildhuggaren Walfrid Andersson i Timmerås, Forshälla.

Jag ser upp mot bergen:
varifrån skall jag få hjälp?

Hjälpen kommer från Herren,
som har gjort himmel och jord.

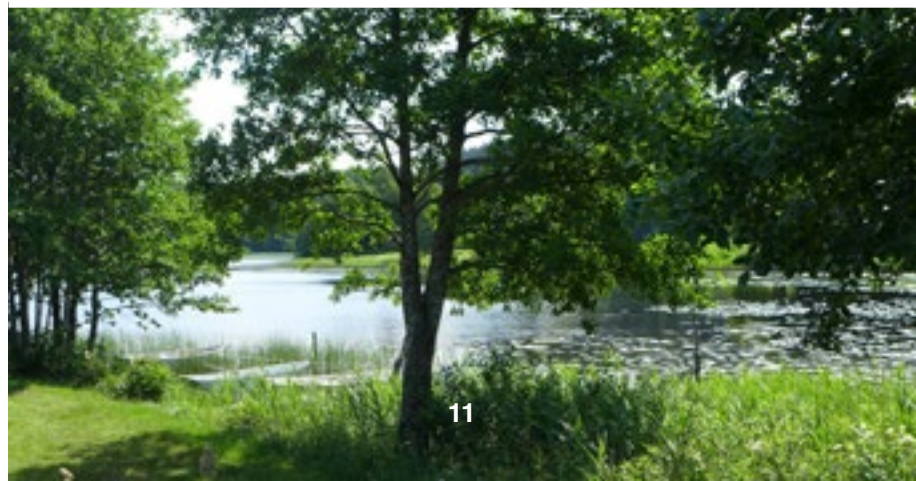
Han bevarar dig,
i hans skugga får du vandra,
han går vid din sida.

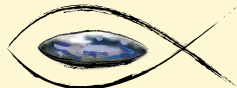
Solen skall inte skada dig om dagen,
inte månen om natten.

Pilgrimsleden, 6 km:

En pilgrimsvandring från Resteröd till Forshälla är en omväxlande, lättgången vandring. Från Resteröd följer man vägen österut, förbi "Prästastenen". Vad det berättas, så skulle klockaren börja ringa i klockan, när han såg prästen passera stenen på väg till Resteröds kyrka.

Därefter går den märkta leden in i skogen, når fram till den vackert belägna Häljerödssjön för att sedan nå Forshälla kyrka söderifrån, förbi den gamla hembygsgården.

Resteröd - Forshälla 6 km

- märkt led
  - anslutande leder
- 0 500 1000 m

Berg

Öby

Granhem

Skoghem

Råssbyn

Ryckin

Västerby

Strand

Myren

Ödsmål

Bua

Vetteberget

Buddeberg

Strandbynäs

Bräcke

Humblebacken

Haljersöd

Stenevad

Grohed

Konungsberg

Rösseby Förshälla

Store mosse

Naturres

Höjentorp

Mosseliden

Lyckan

Backa

Mossbo

Blåsopp

Häljeröd

Häljersödsjön

Anghagen

Åh

Å

Gravrösen

Fomb

Ranneberg

Kasen

Resteröd

Fornborg

Vägeryr

Anhagen

Röremyr

Tjällholmen

Talthagen

Osebacken

Gravfält

Bron

Ryr

Stinneröd

Rannebergsbukten

Strand

Hög

Lunden

Höggeröd

Myren

Håvhålt

125

Resteröd - Åh

Åh kyrka är en pilgrimskyrka och en plats som har fått betyda mycket för många, särskilt ungdomar. Tusentals konfirmander har här genom åren fått tillbringa några betydelsefulla sommarveckor. Här hålls dagligen böner och gudstjänster de flesta söndagar.

Åh är även en stiftsgård med en viktig roll som mötesplats för människor. Gården invigdes midsommarafton 1940.

En rad kortare pilgrimsleder finns också utmärkta runt Åh.

Herren är min herde,
ingenting skall fattas mig.

Han för mig i vall
på gröna ängar,
han låter mig vila
vid lugna vatten.

Han ger mig ny kraft
och leder mig på rätta vägar,
sitt namn till ära.

Inte ens i den mörkaste dal
fruktar jag något ont,
ty du är med mig, din käpp
och stav gör mig trygg.

Pilgrimsleden, 4 km:

En vandring från Resteröd till Åh är en kort, fin vandring som du gör på mindre än en timme.

Gå längs vägen genom bebyggelsen vid Ranneberg ner mot havet. Vill du göra en avstickare är det inte långt till jättegrytan - 18 m djup och vattenfylld. Så småningom når du badplatsen Saxenhof. Vandringen kan avslutas med en stilla stund nere vid havet.

Åsebukten

Forshällaån

Haljersröd

Åh

Resteröd - Åh 4 km

- märkt led
- anslutande leder

0 500 1000 m

Gravrösen

Å

Rävekull

Kasen

Tälthagen

Fornb

Ranneberg

Resteröd

Fornborg

holmen

Rannebergbukten

Osebacken

Gravfält

Ryr

16

Strand

Bron

Lunden

olmen

Strande ö

Hogg

16

17

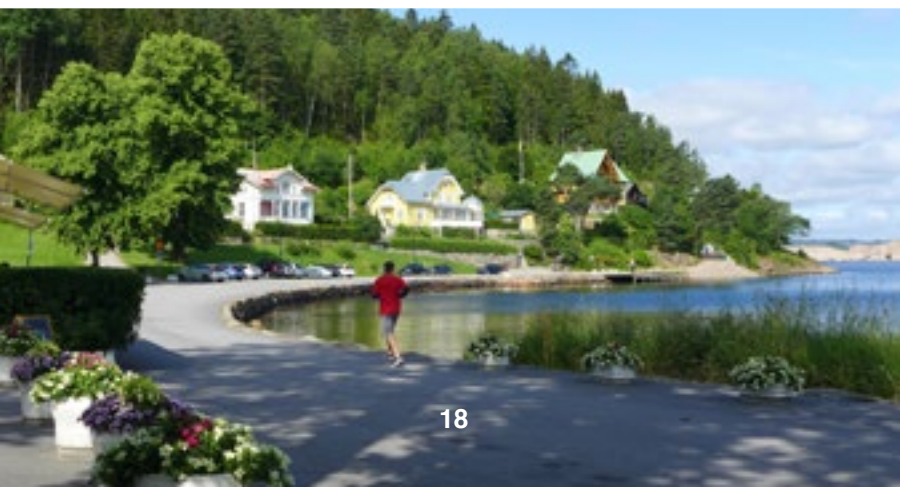
men

Åh - Gustafsberg

Pilgrimsleden, 17 km:

Hämförande utsikt över Västerhavet möter vandraren stora delar av leden från Åh till Gustavsberg. Inledningsvis följer man den gamla huvudvägen parallellt med landsvägen genom jordbrukslandskap och befintlig bebyggelse.

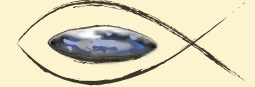
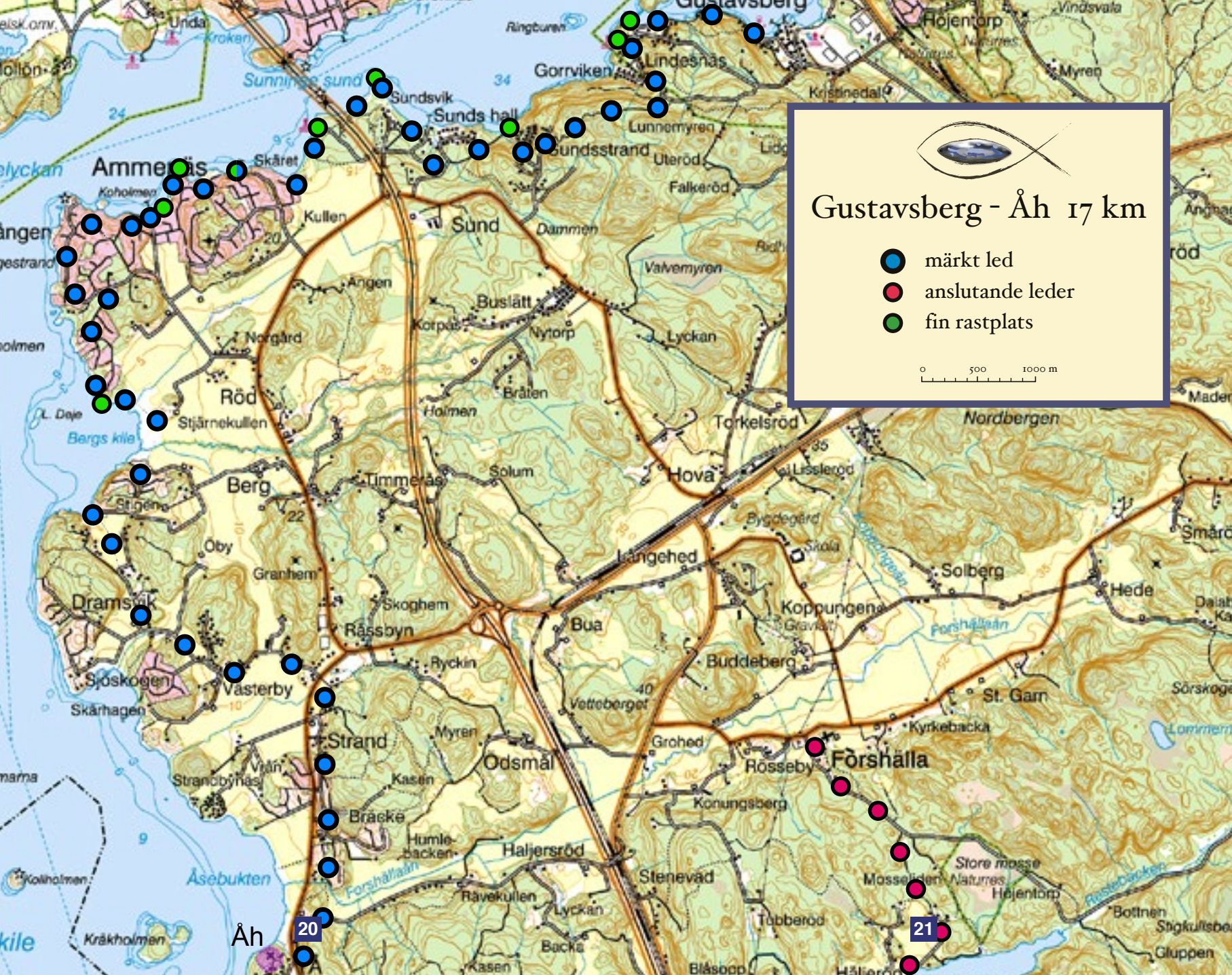
Leden går sedan längs kusten, ibland med vidunderlig utsikt, ibland genom sommarstugeområden. Den passerar Ammenäsområdet, ångbåtsbryggan vid Stången, slingrar sig in under den imponerande Uddevallabron, norrut över Sundsbergen och vidare mot Lindesnäs och anrika Gustafsberg, Sveriges äldsta badort med café, restaurang och vandrarhem.

18

19

Gustavsberg - Åh 17 km

- märkt led
- anslutande leder
- fin rastplats

0 500 1000 m

Ljung - Grinneröd

I Ljungskile samhälle finns två kyrkor. Ljungs gamla kyrka härstammar från 1100-talet, den var sockenkyrka åt människorna runt Ljungskile fram till 1900-talet. När badorten på Lyckorna växte fram och befolkningen ökade ville man bygga en ny kyrka intill vattnet.

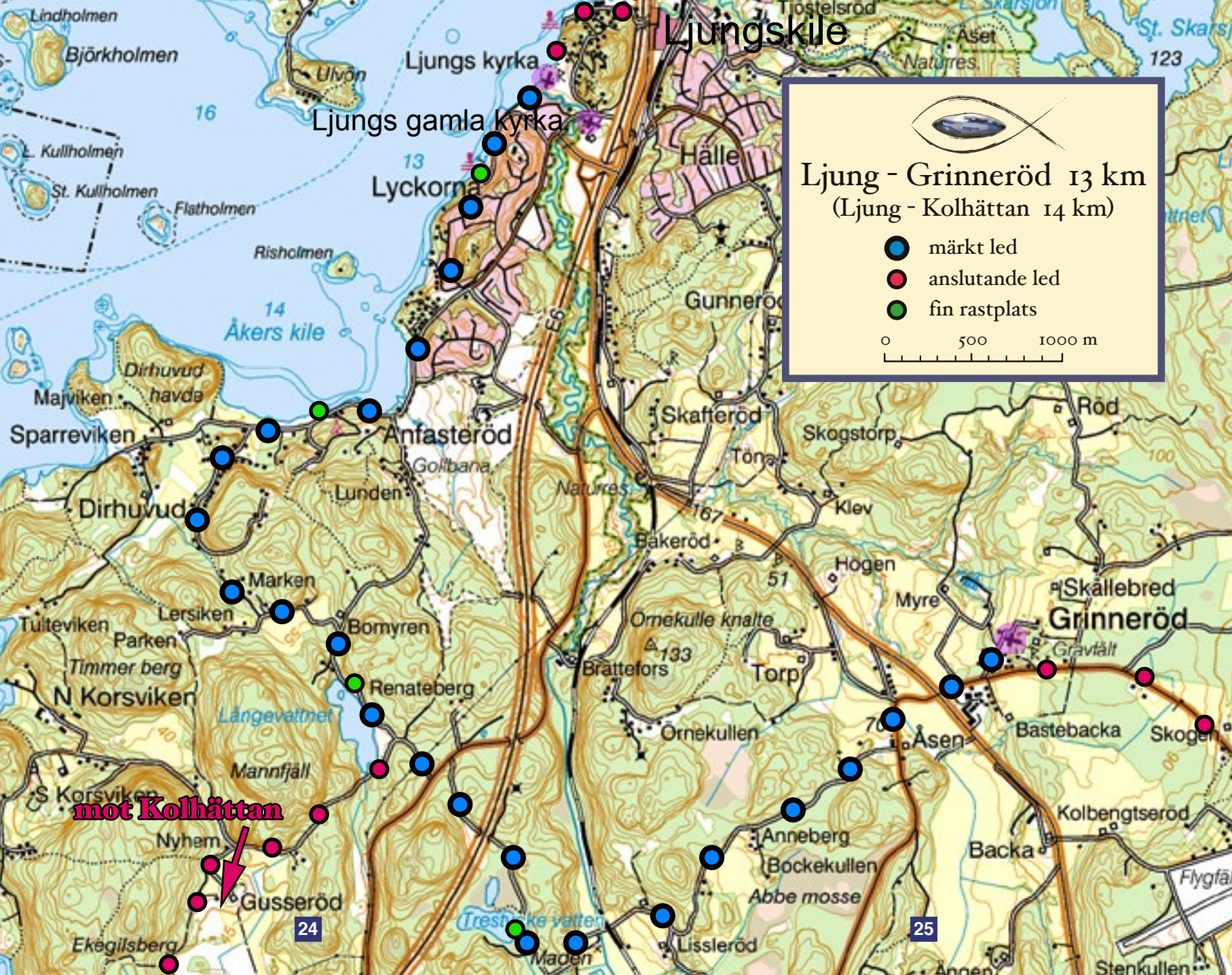
Ljungs nya kyrka är en ståtlig byggnad vackert placerad högt över havet. Den invigdes 1902.

Den gamla kyrkan revs men den återställdes för gudstjänstbruk på 1940-talet. Idag är Ljungs gamla kyrka öppen vid enstaka gudstjänster och andra sammankomster, främst sommartid. 2013 utnämndes den till pilgrimskyrka.

Pilgrimsleden, 14 km till Kolhättan, 13 km till Grinneröd:
Från Ljungs nya kyrka mot Grinneröd går leden genom den gamla, välkända badorten Lyckorna med vackra sekelskifteshus. Efter golfbanan följer stigen mindre vägar och leder skapade för häst och vagn.

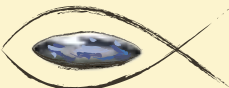
Vid Långevattnet finns ett vägval, antingen fortsatt söderut till färjeläget vid Kolhättan för anknötning till pilgrimsleder på Orust. Eller österut via Lissleröd och Åsen till Grinneröds kyrka.

Ljungs kile

Ljungs kyrka
Ljungs gamla kyrka

Ljung - Grinneröd 13 km
(Ljung - Kolhättan 14 km)

- märkt led
- anslutande led
- fin rastplats

0 500 1000 m

mot Kolhättan

24

25

Grinneröd - Hjärtum

Dagens kyrka i Grinneröd är byggd i mitten av 1800-talet, men har kvar delar av den medeltida kyrka, som tidigare fanns på samma plats.

Tornet från 1700-talet fick vid en ombyggnad trappgavlar, något mycket ovanligt i Bohuslän.

Gud, lär mig tillit, lär mig förtröstan.
När mina bördor är tunga som bly,
hjälp mig att lägga av dem hos dig, så jag får vila.

Pilgrimsleden 15 km:

Från Grinneröd mot Hjärtum går leden ibland på, ibland bredvid asfaltvägen mot Backamo, den gamla excersisplatsen. Nu ett stycke kulturhistoria. Efter Backamo går leden genom levande jordbrukslandskap och bitvis skog.

Leden passerar Södra Fjället, en av Bredfjällets äldsta gårdar. Sedan följer leden gamla färdvägar utmed sjön Store Väktor, förbi torpet Bremseviken, förbi sjöarna Kringvattnet och Lille Väktor och därefter längs Sollumsån ner mot Hjärtum.

Bredfjället

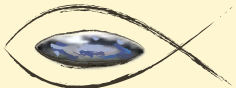
Naturreservat

Store-Väcktor

Lille-Väcktor

Grinnerödssjön

Hjärtum

Grinneröd - Hjärtum 15 km

- märkt led
- märkt led Lödöse - Vänersborg
- fin rastplats

0 500 1000 m

28

29

En fot framför den andra, tempot är lagom, fötterna bara går. Görän strax framför, Karin bakom. Solen värmer behagligt, vinden rufsar om håret lite lätt. I fjärran hörs en traktor brumma över fälten, en trädgårdssångare kvittrar efter sällskap. Grusvägen är lättgången, snart när vi in i skogen.

Vi går i tystnad. Meditationsordet vi fått med oss är andlighet, ett av pilgrimsprästen Hans-Erik Lindströms nyckelord. Vila i dig själv, sa ledaren till oss, känn dig förankrad i dig själv. Låt Guds frid fylla din kropp, så du blir upplyst i ditt inre. Kropp, själ och ande. Vi får vara närvarande i nuet, här och nu. Vi låter tankarna flöda fritt, ostörda.

En inre vandring. Så vill man beskriva pilgrimsvandringen, vandringen där de existensiella frågorna får plats. En pilgrimsvandring ska kunna ge en ytterligare dimension som hembygds- eller friluftsvandringen inte erbjuder. Den vandringen kan ju få en andlig dimension, precis som det är med livet självt. Men pilgrimsvandringen ska erbjuda verktyg för att hjälpa oss vandrare till reflektion och andlig fördjupning.

Målen för pilgrimsvandringar har genom historien varit heliga platser där man upplevt sig komma närmare det gudomliga. Med sig i bagaget har pilgrimen haft sitt innersta, sin egen längtan.

Vi är på vandring mot Resteröds gamla medeltidskyrka, dit människor vandrat ända sedan 1090-talet. En svindlande tanke. Många menar att detta är viktigt, att vandringen går mot ett heligt mål. För andra är det vandringen i sig, som är själva poängen, där naturen är det heliga rummet.

För många är pilgrimsvandring liktydigt med vandringen mot Santiago de Compostela i Spanien. När den gamla leden blev uppsatt på Unescos världsarvslista och el Camino, lederna till Santiago, några

år senare fick status som Europeisk Kulturväg blev det ett enormt uppsving för pilgrimsrörelsen. Bakgrunden till vandrandet var en grav som hade upptäckts år 813 och som man ansåg tillhöra aposteln Jakob den äldre.

Vallfartsorten blev snart känd i hela Västeuropa och pilgrimer strömmade till från alla håll, bl a den heliga Birgitta. Under medeltiden växte pilgrimsrörelsen sig allt starkare i Europa. Man vandrade inte bara till Santiago de Compostela, utan också till Rom, till Jerusalem, till St Olavs grav i Nidaros (nuvarande Trondheim) och andra platser.

Men Gustav Vasa förbjöd pilgrimsvandring år 1545. Med reformationen förändrades synen på botgöring, som för många hade varit ett viktigt skäl för pilgrimsvandrandet.

- Pilgrimsrörelsen i Sverige har på senare år fått en renässans, det är som en pånyttfödelse, menar pilgrimsprästen Hans-Erik Lindström, mannen bakom pilgrimens sju nyckelord: Långsamhet, Frihet, Enkelhet, Bekymmerslöshet, Tystnad, Delande, Andlighet.

Skälen idag till att ge sig ut på pilgrimsvandring kan vara olika. Ofta handlar det om att bearbeta någon livsupplevelse, kanske sorg. Eller så är det den fysiska prövningen i kombination med en sökande hållning. Eller så är det längtan efter fördjupad andlighet.

När de nordiska Olavsvägarna genom Danmark, Sverige och Norge till Nidaros också fick status som Europeisk Kulturväg ledde det till ett uppsving av pilgrimsvandrandet och etablerandet av nya leder i Sverige. Idag finns flera hundra mil led i Sverige, från Abisko i norr till Skåne i syd, med pärlor som Vadstena, Varnhem och Lödöse.

Med leden från Grinneröd till Hjärtum har vi knutit samman hela Nutida Pilgrimers ledsystem i Ljungskile med Olavsvägarna. Från Hjärtum går det att fortsätta till Trollhättan, Vänersborg, Dalsland, Värmland, Nidaros. Eller Lödöse, Skara, Läckö, Lurö, Värmlandsnäs, Nidaros. Eller Lödöse, Göteborg, Danmark, Santiago de Compostela...

Nutida Pilgrimer i Ljungskile

I Ljungskile församling har pilgrimsvandrandet varit en vision och bärande idé de senaste åren. Idén har burits av en grupp ideellt engagerade, som tillsammans med församlingens anställda och förtroendevalda kunnat förverkliga drömmen att knyta församlingens alla kyrkor till ett sammanhängande ledsystem. Till hjälp har varit ett flertal EU-projekt, kallade Nutida Pilgrimer, som församlingen drivit. Nutida Pilgrimers symbol, den kristna fisken och blåmusslan har förstärkt tanken.

Pilgrimsgruppen har genomfört provvandringar för att hitta de bästa lederna, erbjudit organiserade vandringar, deltagit och organiserat studiecirkel och pilgrimsledarutbildning, varit delaktiga i pilgrimsaktiviteter i regionen och riket. Ljungskile församling, Leader Terra et Mare och Göteborgs stift har varit till stor hjälp. Uddevalla kommun har varit behjälplig med leddragningen. På många ställen sammanfaller Nutida Pilgrimers ledsystem med Kuststigen, på andra ställen med Bohusleden.

nutida **PILGRIMER**

Nutida Pilgrimers ledsystem går att nå med allmänna kommunikationer. Det är ofta möjligt att börja och sluta en vandring som anknyter till buss eller tåg.

Foldern kan laddas ned: www.nutidapilgrimer.se
www.svenskakyrkan.se/ljungskile

Pilgrimsgruppen 2016:
Christina Berggren,
Sigrid Edstam,
Ann-Kristin Falkeby,
Lena Henriksson,
Thomas Ottosson,
Agneta Riddar.

Text och bild: Agneta Riddar
Bilder: Thomas Ottosson,
Stefan Risenfors
Kartor: Pelle Dahlberg
Layout: Mycket Mera Media
Tryck: Ale Tryckteam
© 2016